

Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės vertinimas: tarp kontrolės ir laisvės

Mokslo daktaro disertacija

dr. Jelizaveta Tumlovskaja

Moksliniai vadovai:

prof. dr. Dalia Survutaitė (2018–2019);

prof. dr. Jonas Ruškus (2019–2023)

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII

Tyrimo ištakos ir aktualumas

- Disertacinis tyrimas prasidėjo 2018 m., kai atsakymų į kylandčius klausimus paieška atvedė mane į Vytauto Didžiojo universiteto Edukologijos doktorantūros studijas. Man, daugiau nei dešimtmetį vertintojo patirties turinčiai praktikei, rūpėjo klausimas – kodėl mokyklų vertinimas nepakankamai skatina pozityvius veiklos kokybės pokyčius mokyklose?
- Vertinimas laikomas kokybės užtikrinimo priemone (Parsons, 2017; Scherman, Bosker, 2017), tačiau Lietuvoje veikianti progresyvi vertinimo sistema (Rado, 2001) silpnai skatina pozityvius mokyklos veikos pokyčius bei mokinių ugdymosi rezultatų augimą (Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2018; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017).

Tyrimo teorinis pagrindimas

Vertinimas kaip santykis – ontologinis vertinimo pagrindimas (Sartre, 1989, 2000; Foucault, 1998, 2005)

Vertinimas kaip vertės nustatymo procesas – semantinė vertinimo prasmė (Eisner, 1979; House, 1980; Scriven, 1967; Stufflebeam, 2001)

Vertinimas sprendimų priėmimui – vertinimas vadyboje (Alkin, 1969; Cronbach, 1963; Stufflebeam, 1971, 2000)

Vertinimas kaip pareiga – teisinis vertinimo reglamentavimas (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011; Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 2019)

Empirinio tyrimo charakteristika

I etapas – kiekybinis tyrimas (N=668)

II etapas – egzistencinis veiklos tyrimas (9 giluminiai, pusiau struktūruoti interviu)

Esminiai radiniai (1)

- Vertinimo, kaip individų santykio, ontologiją apibūdina *Kito žvilgsnio* (angl. *The Gaze*) konceptas, kuris yra esminis socialinės sąveikos būdas ir galių santykio simbolis, neišvengiamai susijęs su nerimu. Stebimas *Kito*, individas yra objektifikuojamas, atsiskleidžia kaip objektas *Kitam* subjektui. Si savęs kaip objekto ir *Kito* kaip subjekto dichotomija, pasak Sartre (2000), apibūdina galių santykį: *Kitas* įžengia į individo pasaulį, tuo pačiu, jo laisvę, ją suardo, individas praranda laisvę, pasaulis nebėra jo, bet sudaiktinamas *Kito*.
- Deklaruojamo požiūrio į vertinimą, kaip partneryste grįsta vertintojo ir vertinamojo sąveika ir realiai išgyvenama nerimą kelianti kontrolė sukelia *Dvigubo susaistymo* (angl. *Double Bind*) problemą, kai vienu metu siekiant prieštaringų tikslų, sukuriama regresyvi vertinamųjų streso ir nepasitikėjimo būseną.

Esminiai radiniai (2)

- Tarptautinės patirties analizė rodo, kad vienas iš sėkmės garantų šalių švietimo sistemų yra tikėjimas ir pasitikėjimas švietimo dalyviais, ko Lietuvos švietimo sistemos praktikai pasigenda (Pranckūnienė, 2018)

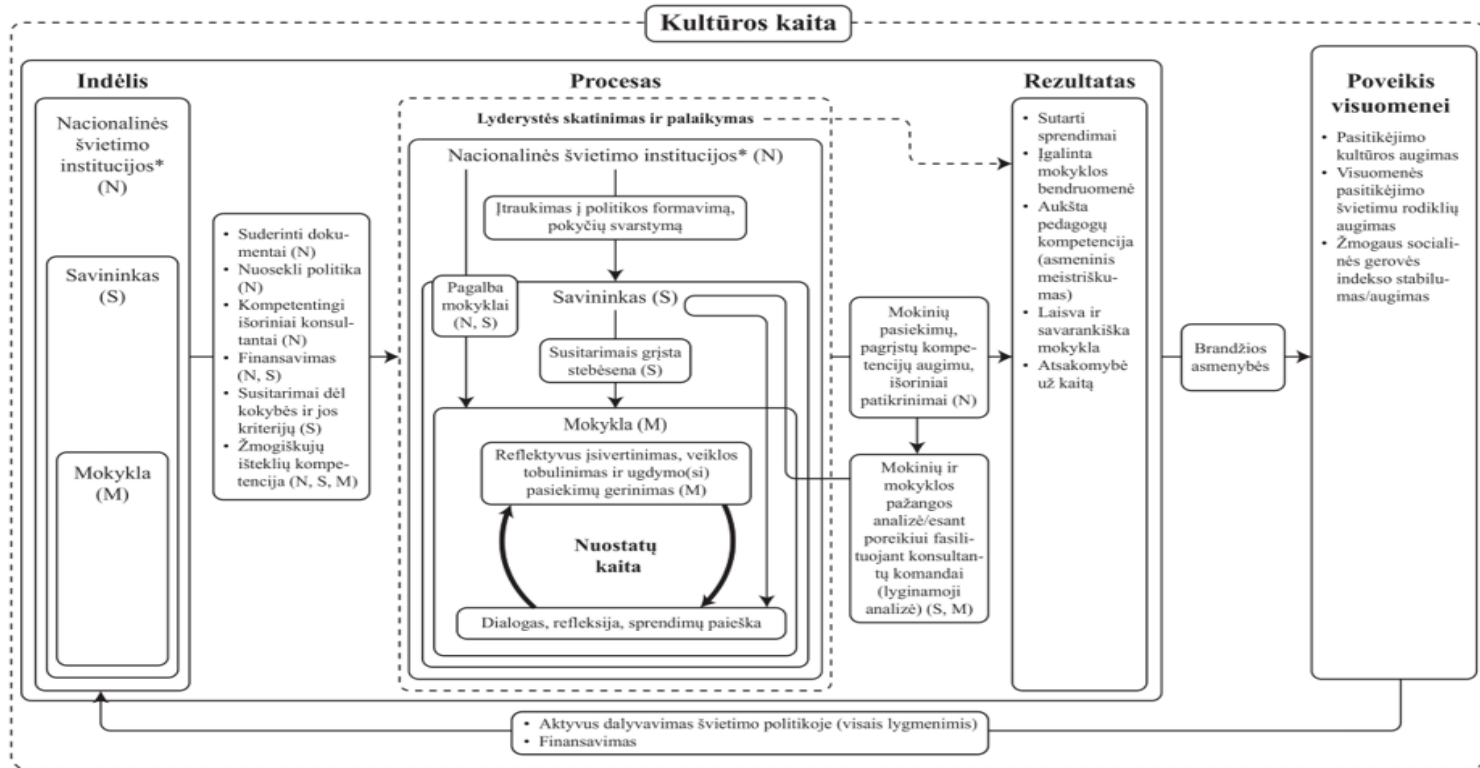
Esminiai radiniai (3)

- Empirinis tyrimas **atskleidė gana pozityvią bendrą tyrimo dalyvių nuomonę apie vertinimą**, tačiau atskleidžia, kad jų **profesinė veikla vyksta konfliktinėje situacijoje tarp deklaruojamų humanistinių tikslų, laisvės ir kūrybiškumo siekių ir reikalavimų, kontrolės ir atskaitomybės**

Išvada

- Tyrimo rezultatai suponuoja išvadą, kad duali įsivertinimo ir išorinio vertinimo sąveika nepakankamai veiksminga ir **vertinimo modelis turėtų keistis, atskiriant įsivertinimą** ir suteikiant mokykloms daugiau savarankiškumo ir įgaliojimų, o **išorinis vertinimas turėtų transformuotis į ilgalaikės konsultacinės pagalbos mokyklai ir savininkui sistemą.**

Mokyklų veiklos kokybės vertinimo sistemos kaitos modelis

MCMXXII

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės vertinimas: tarp kontrolės ir laisvės

Mokslo daktaro disertacija

Jelizaveta Tumlovskaja

Išsilavinimas 360°